

Pjetsukh O. Stability of metaphoric representations in the English electronic political discourse "Elections 2010 – 2012 in Ukraine".

This article focuses on the peculiarities of metaphoric dynamics realization in the English electronic political discourse "Elections 2010 – 2012 in Ukraine". Here the dynamics of metaphor is studied with the help of propositional and metaphoric modeling, as well as contextual-interpretational and componential analysis. The propositional modeling aims to define the structure of propositions in the donor domains DEPICTIVE ARTS and FICTION as well as in the recipient domain POLITICS. The metaphoric modeling helps to explain the mechanism of donor and recipient domains' integration. This paper deals with the peculiarities of donor domains PICTORIAL ARTS and FICTION and recipient domain POLITICS integration in the texts of the English electronic political articles concentrated on the elections in Ukraine 2010 and 2012. Donor domains PICTORIAL ARTS and FICTION provide the recipient domain POLITICS with language signs that form the basis of metaphors. The article also determines cognitive background and extralinguistic factors influencing the stability of metaphoric models in the English electronic texts. Such texts represent the events and phenomena of the 2010 presidential elections and 2012 parliamentary elections in Ukraine.

Key words: *electronic political discourse, dynamics of metaphor, source domain, target domain, term, propositional structure.*

Катерина Писаренко
(Харків)

УДК 811.161.2'42

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ХУДОЖНІЙ ПЛОЩИНІ
ТВОРУ Р. ІВАНИЧУКА «ХРЕСНА ПРОЩА»**

Стаття присвячена когнітивному аналізу творчості Р. Іваничука сучасного періоду. У дослідженні проаналізовано засоби вербалізації жіночих персонажів як частину загального мовного образу людини в історичній романістиці зазначеного автора, а також мовне вираження лексико-семантичного наповнення фізичної та ментальної характеристики осіб жіночої статі. Розглянуто основні типологічні особливості фемінних образів у зв'язку з лексичними засобами їхньої експлікації, визначено кореляційні відношення між портретними характеристиками та їхнім відбиттям у світосприйнятті носія відповідної ментальності. Закцентовано увагу на відповідності мовних образів жінок ідеалам епохи. Проаналізовано функцію ключових дистрибутивів на позначення характерів у процесі образотворення та визначення статусу героїв. З'ясовано вплив ментальних особливостей української нації на характеротворення та відбиття визначальних рис у змалюванні зовнішніх та внутрішніх ознак фемінних персонажів.

Ключові слова: *мовний образ, жінка, художньо-сміслове наповнення, авторські характеристики, Роман Іваничук.*

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасні соціокультурні контексти позначені загостренням екзистенціальної проблематики, коли на перший план виходять питання сутності й призначення людського життя, її цінностей, переживань. Означені явища в площині художніх творів пов'язані з вербалізацією образів людини, що втілює не лише ментальні особливості певного народу, а й відображає специфічні системи цінностей, поглядів, традицій, що формувались упродовж його історичного розвитку. У такому сенсі особливого значення набуває дослідження мовних засобів вираження образу жінки в історичних романах українського письменника Романа Іваничука. Адже розгортання вербалізованих схем зображення фемінних образів у його творах не лише розкриває жінку як суб'єкта і творця в певній історичній епосі з її духовними, матеріальними, політичними і культурними умовами, а водночас слугує засобом експлікації сучасних контекстів у вербальні засоби творення образу людини.

Аналіз джерел і публікацій. Проблемне поле дослідження цієї наукової статті передбачає звернення до джерел та публікацій, які, по-перше, безпосередньо присвячені творчості та мовним засобам Р. Іваничука, що дозволяють виділити особливості його стилю; по-

друге, стосуються загальних проблем мовного вираження категорії *людина* та гендерної лінгвістики, останні складають теоретичне підґрунтя дослідження.

Варто відзначити, що проблемам вираження категорії *людина* присвячено праці українських дослідників Г. В. Межжеріної, Т. В. Петрик, А. О. Пікалова, В. Г. Сухенко, А. М. Яценко та ін. Як зазначає К.Ю. Голобородько, «кожна мовна особистість має певні особливості авторської ментальної сфери, що зумовлено індивідуальними інтересами людини та специфікою її мислення й психіки. Саме мовними засобами вербалізуються назви різних груп людей, окремі персоналії, а також їх інтелектуальні, духовні, емоційні й вольові якості» [3, с.224]. Дослідниця О.В. Ляшенко в статті «Фразеологічна експлікація концепту «жінка» в українській та російській мовах» стверджує, що «у центрі культурного простору перебуває людина. Мовний образ людини, сфера її емоційної й раціональної поведінки, її життя, смерть і доля відтворені культурою» [8, с.98].

Творчість Р. Іваничука є предметом зацікавлення літературознавців (М.А. Беліченко, В.В. Бурчєня, Т.Б. Ємчук, Ю.В. Колядич, Г.А. Новікова С.В. Підпригора та ін.). У мовознавчій науці до аналізу художніх текстів письменника зверталась у дисертації О.І. Хом'як, яка проаналізувала ідіостиль автора в романі «Журавлиний крик» к межах комплексного дослідження лінгвостилістики української прози 60 – 90-х років ХХ ст. [10]. Лінгвіст Г.П. Городиловська в дисертаційному дослідженні проаналізувала використання елементів наукового та публіцистичного стилів в історичних творах письменника [4]. В.А. Буда здійснив дисертаційне дослідження лінгвостилістики історичного роману про добу козацтва, у тому числі прокоментував тексти Р. Іваничука [2].

Виклад основного матеріалу. У новому романі «Хресна проща», робота над яким тривала упродовж 3 років, Р. Іваничук побудував оповідь навколо історій та легенд про Страдцівський монастир, «збудував складну сюжетну конструкцію з багатьма рівноправними й однаково чітко виписаними персонажами. У першій частині роману йдеться, за словами одного з героїв, про «найщасливіше покоління, яке дочекалося волі» – групу студентів у період «відлиги» [...]. Далі Іваничук змінює особистісну розповідь заради сповненого сакральною містикою, пафосного епосу. Напередодні Другої світової війни священик Миколай Конрад (реальна особа, визнана святим) очолює Страдцівську парафію і натрапляє на стародруки, з яких дізнається, що сталося у цьому місці дуже і дуже давно. Так читач переноситься у ХІІІ століття, часи розгромлення Києва монголо-татарами і правління на Галицько-Волинській землі князів-братів Данила і Василька Романовичів» [6].

Побутує думка, що історію творять і пишуть чоловіки. Письменник не заперечує цього, про що засвідчує образна структура його творів, оскільки провідні позиції займають персонажі-чоловіки, до того ж у кількісному складі героїв вони також мають значну перевагу. Проте персонажі-жінки, яких автор вводить у сюжетну лінію, засвідчують, що думки, переконання, погляди і вчинки чоловіка залежать від жінки, незалежно від того, перебуває вона близько чи на відстані.

Метою нашого дослідження є опис вербальних засобів творення жіночих образів у романі Р. Іваничука «Хресна проща». **Об'єктом** дослідження обрано мовний матеріал роману «Хресна проща» Р. Іваничука. **Предметом** розвідки стали мовні засоби, які використано при творенні фемінних образів.

У романі «Хресна проща» автор зображує різні іпостасі загального поняття, що втілюються в нечисленних героїнях твору. Вербалізований фемінний образ у Р. Іваничука межує з поняттям жіночності, як символу кохання, збереження традиції, вічності. Під жіночністю розуміємо сукупність рис, ознак, якостей, властивих, характерних для жінок на відміну від чоловіків.

Окрім ментальних специфічних рис, автор підкреслює фізичні особливості жіноцтва. Оскільки на різних етапах розвитку людства переважали відмінні, часто протилежні цінності та ідеали, можна припустити, що образ створений автором у романі «Хресна проща» віддзеркалює ідеал жінки початку ХХ століття. Хоча звернемо увагу на те, що жінка у Іваничука сильно різниться з ідеалами соціалізму, що певною мірою засвідчує особистісний погляд автора.

Романний триптих характеризується рiзними типами зображуваних жiнок. Найбiльшу панораму образiв вiдтворено в першiй книзi «Домороси». Найменш значущим за кiлькiстю згадувань у тексті є персонаж професiйної акторки Дiани Шерстякової. Цей тип героїні можна умовно назвати «жiнка-артистка». Цей фемiнний образ вiдзначається своїм впливом на свiдомiсть чоловіка, який порiвнює всiх жiнок з Шерстяковою. Її авторитетнiсть засвiдчує авторська номiнацiя за прiзвищем. При зображеннi цього характеру Іваничук наголошує на професiї жiнки, про що свiдчить використання слiв *актриса* або *артистка* на її позначення: «Жiнку-комiсара грала **артистка** Дiана Шерстякова» [с.14]; «вона, справжня **артистка**, стояла заворожена Аркадiєвими умiнням i талантом» [с.108]; «знаменита **артистка** пiд час своєї працi в театрi звикла до уваги одораторiв» [с.15]; «Однак Шерстякова iз знаменитої **актриси** стала враз звичайною жiнкою» [с.109]. Також автор уживає лексеми *примадонна*, *прима* для того щоб наголосити на соцiальному статусi героїні: «гiтарист Аркадiй Молодий, який брав участь у масовках в театрi ПрикВО, куди напросився лише для того, щоб бачити щодня львiвську **примадонну** Дiану Шерстякову й бути iз нею поруч» [с.7]; «Аркадiй перебував ще пiд враженням проведеної ночi в гримувальнi **прими** Дiани Шерстякової» [с.14].

Цей образ є втіленням яскравої жiночої зовнiшностi, яка не деталiзується автором за допомогою мовних засобiв. Він лише наголошує на надзвичайних фiзичних характеристиках, чому найчастiше послуговує дистрибут *врода*: «...Дiана Шерстякова: такої жiночої **вроди**, замiшаної на чоловічiй мужностi, взагалi не могло iснувати на бiлому свiтi» [с.14]; «...жадiбно вдивлявся в постать **вродливої** актриси й мовчки благав, щоб вона його запримiтила» [с.14]; «...замiсть так довго очiкуваного щастя пройняла враз тупа байдужiсть – до театру, до шаленої **вроди** актриси, до її тiла» [с.17]. Також автор вживає епiтети *розкiшнний*, *досконалий*, щоб пiдкреслити абсолютну форму вияву зовнiшнiх ознак. Наприклад: «**розкiшна** Шерстякова вiдсунулася в тiнь й зовсiм зникла з його пам'ятi» [с.16]; «йому згадалося **розкiшне** тiло артистки Шерстякової та її невгамовна ненаситнiсть» [с.51]; «а була ж вона **досконала** – гаряча, досвiдчена в найпотаємнiших тонкоцях любовi, в секретах забав, винахiдлива й безсоромна» [с.16].

Але ми можемо простежити негативне авторське ставлення до образу, який не має iнших принад, окрiм зовнiшностi, до того ж iз жалiстю письменник описує стосунки зрiлої жiнки з юнаком, що засвiдчують мовнi елементи на позначення вiку, найчастiше вживано лексеми *перезрiлий*: «Лiду в Корнiйчуковiй виставi грала **пiдтоптана** прима Дiана Шерстякова. Вона нiкому не вiддавала головних ролей й на подив публiцi представляла навiть Мавку в «Лiсовiй пiснi»; глядачi нiтилися, дивлячись, як замiсть нiжної й тонкостанної, мов очеретина, красунi похитує виплеканими стегнами **перезрiла** дама» [с.108]; «...тi вiяльця бiля очей, тi дужки зморшок у кутиках уст засвiдчували **перезрiлий** її жiночий вiк» [с. 16].

Наступним образом, який втiлює двозначне авторське ставлення є студентка Ореста, так звана «жiнка-лялька». Цей персонаж вiдображає пасивний тип жiнки, сконцентрованої на власнiй зовнiшностi, її внутрiшнiй свiт, на думку автора, недостатньо багатий як для живої людини. Сiмейнi цiнностi, пам'ять про власне корiння її не тривожать, i, можливо, саме тому у творi не зазначено прiзвища дiвчини. Письменник не деталiзує портретнi характеристики студентки, він подає загальне враження, яке справляє Ореста. Автор часто використовує дистрибути *янголятко*, *ельф*, *метелик* для позначення цього персонажу: «...привiв iз собою нiкому не знайому першокурсницю – русяве **янголятко** з довгою, до пояса, товстою косою i тремтливими вiями, писану красуню, яка тихо назвалася: «Я – Ореста» [с.8]; «Тобi, Оресто, найкраще пасувала б роль когось iз **ельфiв** – хоча б **Метелика**» [с.25]; «Ореста насправдi, мов той шекспiрiвський **Метелик**, безтурботно перелетiла з кiтки на кiтку» [с.26].

Р. Іваничук не подає цiлiсну iнформацiю про неї, оскiльки описи є незначними за обсягом i змістом, вони розпорошенi упродовж усiєї оповiдi. Кiлькiсний вимiр згадувань про цей персонаж акцентовано увагу читача, адже автор зображує тi самi особливостi, переважно зовнiшнi, що формує його поверхову репрезентацiю. Ореста характеризується iнфантильностю, слабкiстю, що засвiдчує численне використання атрибутiв *маленький*, *крихтний*, *легий*, *тендiтний тощо*: «...зняли з лекцiй i вивели на майдан, **маленьку** й наче **безпорадну** Оресту: її голiвка то зринала з людської повенi, то губилася в нiй, я пантрував, коли й де засвiтиться її

золота коса» [с.36]; «Вона була **мініатюрна й легка, достоту, як Метелик із «Сну літньої ночі»** []; «ця **маленька істота** зуміла увібрати в себе таку досконалу гаму дівочої вроди» []; «Ореста була така **тендітна й крихітна**» [с.50].

Найвизначнішими принадами цього образу, на чому зацентовано увагу, є довге світле волосся та великі блакитні очі, які асоціюються в чоловіків з беззахисністю, що може засвідчувати авторські погляди на жіночу красу, оскільки саме такі описи найбільш часто вживано у творі. Наприклад: «...її **голубі очі швидко забігали, немов дівчина не могла мене впізнати, та ось її розгублений погляд почав поволі тепліти**» [с.36]; «На два довгі дзвінки почулися в коридорі **скрадливі кроки, потім тихо прочинилися двері, й крізь проїму я побачив тільки двоє великих голубих очей**» [с.39]; «голуба шаль, накинута на плечі, гармоніювала з кольором Орестиних **очей** – здавалось, **надмір синяви вихлюпувався** з них й стікав двома потоками долу, чоло обрамилося **діадемою світлих кучериків, а золота коса хижо виповзла з-під шалі, немов вуж**» [с.39]; «попереду них **дріботіла, просто-таки бігла золотоволоса дівчина, туга коса спадала їй на груди**» [с.20]; «Ореста – ніби вся занурилась у свою власну красу: **русяве волосся в'язалося у золоту вузьку коси, що збігала розплужкою поміж грудьми до пояса**» [с.13].

Відсутність незалежної думки, вміння та бажання відстоювати власну позицію, певну легковажність засвідчує її мова в діалогах, зокрема наявність пестливих слів в авторських коментарях: «А я, приміром, жодних претензій не маю, – **пискнула Ореста**» [с.23]; «Ореста вдячно глянула на Аркадія і, знітившись від його хтивого погляду, **защебетала**, намагаючись здолати своє зніяковіння» [с.23]; «Тоді й Ореста **защебетала**: – Ігоре, ти справжній письменник! А яка милозвучна мова твоєї новели!» [с.32].

Проте таку стереотипну красу, що маскує внутрішню пустоту, письменник вважає штучною, несправжньою, а тому не ціннісною. Про таку авторську позицію свідчить численне використання дистрибута лялька з атрибутом на позначення краси/штучності при змалюванні цього персонажа. Наприклад: «...її **зграбність й ті живі очі, що прудко бігали в орбітах й ховалися від мого погляду під довгими віями, нагадували мені каучкову ляльку**» [с.39]; «реальною була тільки золота коса, що звисала вниз, відтягуючи назад голівку **прекрасної ляльки**: очі мала заплющені, болісно стиснуті в очікуванні незнайомої розкоші» [с.50]; «Вродливе личко жінки ставало для нього щораз **байдужішим, нібито перемінювалася вона із живої красуні в банальну ляльку, схожу на артистку із трофейних американських фільмів**» []; «Ореста провела долонею по обличчі, зсунула з нього подобу Валі й, зніяковіло посміхаючись, переводила погляд з Ігоря на Аркадія, повертаючи собі на мить образ **гутанперчевої ляльки**» [с.10].

Ще однією героїнею роману є дівчина, яку умовно можна назвати «жінка-панна», наділена такими рисами як шляхетність, впевненість у собі, розум, вірність, відданість. Перелік моральних якостей, якими письменник наділяє образ студентки журфаку Ліди Сороки, можна продовжувати, що свідчить про незмірну авторську симпатію. Цей персонаж, на відміну від попереднього, не є пасивним та обмеженим. Р. Іваничук підносить жінку діяльнісну, сміливу, рішучу, незалежну (чим вона сильно лякає персонажів-чоловіків) та водночас витончену. Про це свідчить її мовлення, яке майже завжди має відтінок іронії над невиваженими діями інших персонажів, що аж ніяк не впливає на її вірність та відданість цим людям. Наприклад: «репетиція **перервалася від саркастичної фрази Ліди**: – Спам'ятайтеся, та хіба так розмовляють закохані?!» [с.10]; «Ліда, не відводячи погляду від Молодана, який мав грати роль її нареченого Аркадія, **іронічно посміхнулася й додала**: – І моментально розчарується в Аркадієві, запримітивши, як він наступає стоптаними каблучками на манжети задовгих на нього штанив...» [с.11]; «– Я проведу тебе до тракту, мені нікуди поспішати... А ти не бійся, я ні в чому тобі не заважатиму. Незважаючи на мій **огидний характер**, я можу бути доброю колежанкою...» [с.25]; «Ліда відказала, як завжди, **іронічно**: «А я ніколи ще не кохалася на будяках...» [с.129].

Цілісність характеру підтверджується цілісністю її опису, яким письменник приділяє значну увагу, підкреслюючи зовнішні особливості цієї жінки, стиль її висловлювань, зміни настрою, подає відомості про її родину. Автор використовує різноманітні порівняння (амазонка, міфічна Діана, Кассандра), щоб передати різні риси характеру, живу натуру. При змалюванні цього персонажа автор неодноразово використовує дистрибут панна: «...до зали увійшла **коротко**

стрижена, до половини вуха, елегантна **панна** з розкосими очима, іронічним поглядом зелених очей і напускною суворістю на обличчі, немовби вона наготувалася захищатися від допитливих поглядів» [с.9]; «Ігор довго не міг відвести очей від дівчини: здалась вона йому амазонкою чи то міфічною Діаною, що вийшла на свої угіддя полювати; а може, ця зваблива **панна** прийшла сюди для того, щоб спокусити його до гріха?» [с.44].

Психологи вважають сексуальність психологічною категорією, припускаємо, що такої ж думки дотримується і Р. Іванчук, який вбачає найбільшу привабливість не в яскравій зовнішності, а у внутрішньому стані. Він навмисне змальовує жінку-панну стримано гарною, але водночас досконалою, вишуканою, елегантною, чому значною мірою послуговує мовна конструкція *холодна маска*, дистрибут *врода* використовується разом з атрибутом із семантикою на позначення прихованості. Наприклад: «...попри всю цю вишуканість, коли вона стала поруч з Орестом, здалась Ігореві некрасивою, начебто її дівоча врода заховалася під **холодною маскою**, немов під льодовою плівкою» [с.9]; «Її іконописне обличчя враз степліло, Ігор приглянувся до Ліди й побачив, як крізь **холодну маску** проколюється на обличчі дівчини **затаєна врода** – може, вона з'являється, коли мова заходить про мистецтво?» [с.13].

Тут письменник також привертає увагу до тих елементів жіночої зовнішності, які, припускаємо, є найбільш значущими для нього самого: очі, волосся, шия. Про стриманість, відхилення від штучних канонів свідчать атрибутивні характеристики цих елементів, а саме: лексема *очі* корелює з прикметником *зелений*, лексема *волосся* – з прикметником *короткий*. Лексема *шия* корелює з прикметником *довгий*, що додає відтінку жіночності цього персонажа. Наприклад: «Ліда вже йшла попереду, й мої очі тепер любовно огортали її виточений стан, **довгу шию**, на яку спадала пілка **коротко стриженого** русявого **волосся**...» [с.25]; «Ігореві нічого іншого цієї миті не хотілося, як погладити дівчину по **коротко стриженому волоссі**, повести пальцями по густих бровах, ковзнути ними по впадинах на щоках й зупинитися в наближенні до межі, яку переступати друзям не можна» [с.43-44].

Разом з тим автор підкреслює статтеву чуттєвість дівчини, що йде із середини, застосовуючи лексему *зваба* поруч з мовними елементами на позначення ментальних рис: «Він закохався, відчуючи при тому, що найсильнішою Лідиною **звабою** є **неприсутність, особистісна сила**, й Аркадій мучився ночами, мізкуючи, в який спосіб, якою поведінкою має здолати **горду** дівчину...» [с.65]; «Була вона цієї миті особливо чарівливою: її дівоча врода, завше прихована іронією, виринала із **тайників душі** чисто й зеленооко, це додало їй **сексуальної зваби**» [с.63].

Привабливість, на думку автора може проявлятися в деталях: хода, постать, погляд. Наприклад: «...**хода** дівчини була гнучка, **зваблива**, і в мене майнула ревнива думка, що хтось колись пізнає цю досконалість природи й не матиме ніколи сил звільнитися від неї» [с.55]; «... професор Рудницький [...] умовк, проте не переставав обмацувати досвідченим поглядом **струнку, зваблиту постать** Ліди» [с.104].

Саме переважання моральних рис над фізичними виводить цей персонаж на центральну позицію, робить його найбільш позитивним та наближеним до життя. Авторська позиція зводиться до того, що зовнішність псується не плином часу, а недосконалістю душі та характеру.

Ще один тип, зображений у романі, можна назвати «жінка-берегиня». Цей характер найбільше наближений до того статусу жінки, який у картині світу слов'янських народів відповідає її основному призначенню. Наскрізно в другій та третій книгах змальовуються персонажі, які підпорядковані єдиному образу Зореслави. Автор використовує таке художньо-сміслові наповнення: Зореслава-вчителька, Зореслава-черниця, Зореслава-горнична, Зореслава-месниця. Така збірність обумовлюється вірою в попереднє життя, що нагадує нам про циклічність історії. Єдине тілесне втілення свідчить про вічність тих ідеалів, які мала нація з давніх-давен, хоча функції героїні домінують над зовнішніми ознаками. У Іванчука не наголошено на портретних характеристиках, вирізняються лише очі, при описі яких використовуються атрибути *половецький*, *зелений* разом з означеннями на позначення душевного стану: «**Сумні половецькі очі** Зореслави скрадливо, щоб того суму милий не запримітив, пасли Митусу, а він серцем слухав її тугу й пригортав до себе жону, щоб на якусь хви лину ще затримати її біля себе» [с.158]; «Данило став перед нею в німій покорі, мов гридень перед

воєводиою. *Зелене полум'я Зореславиних очей* обпало його, й зітліла враз у ньому повелительська всевладність; ставши із судді підсудним, він зрозумів, що марно гукати сторожу» [с.180]; «Заспокоєний Данило розстібнув ярицю на грудях, присів на колоду й аж тоді побачив за ватрою жінку в чернечій одежі: *сумними очима, наче й не помічаючи князя, дивилася вона незворушно, як оближують племінці вогні поліна*» [с.181].

Жінка Зореслава сильна духовно, фізичні ж риси відбивають слабкість та незахищеність. Мовне вираження образу жінки-берегині характеризується акцентуванням на довгому світлому волоссі: «*До світлиці вбігла золотоволоса дівчина, світла, мов уранішня зоря, заметушилася біля столу, в чаші вина наливаючи*» [с.142]; «*Ляне волосся* спадало на шию Зореслави, суворість оживила прив'яле обличчя монастирської послушниці, вона тильно дивилася на князя, ніби намагалася осягнути розумом велич цієї людини» [с.176].

Образ Зореслави, жінки-берегині, активно корелює з образом Божої Матері з Чудотворної ікони. Наприклад: «*Зореслава й не усвідомлювала, що залишилася в церкві сама. Бо ж не була самою: на білій проймі проступив образ Божої Матері – видно, Пречиста почула її гарячу молитву й явилась їй. Під чорним убором, що спадав з голови на плечі, засвітилося ясне обличчя Диви Марії, звернене до дитяти, яке з любов'ю заглядало матері в очі. Богородиця на мить відвела погляд від сина, глянула добрими очима на Зореславу, й здалося дівчині, що образ Пречистої набрав рис її власного обличчя, ніби вона стояла перед дзеркалом*» [с.268]; «*Й бачила Зореслава, у вмиротворенні перебуваючи, свою двійницю, яка то зринала перед її очима з натовпу, то губилася серед жінок – сама в чернечій одежі – й тримала в руках Чудотворну ікону, котрій призначено захистити люд у найтяжчій скруті*» [с.215].

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Проаналізувавши мовний матеріал, відзначаємо різні типи жінок, які відповідають самовизначенню та статусу у суспільстві. Жіночі персонажі подано в градаційній формі від найменш вартісного до найбільш цінного характеру, який відповідає закріпленому в уяві образу берегині. Хоча письменник наголошує, що збереження духовних цінностей для української жінки не є пасивною функцією, вона активно протидіє злому началу. Спостерігаючи над мовним вираженням образу жінки та схожістю його з іконописним обличчям, можна зробити висновки, що саме жінка в національній свідомості українців асоціюється зі спасінням, що втілено в романі Р. Іванчука при творенні різноманіття образів у мовно-художній площині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О.С. Концепти "чоловік" і "жінка" в українській та англійській мовних картинах світу: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.17 / О.С. Бондаренко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2005. – 19 с.
2. Буда В. А. Лінгвостилістика сучасного історичного роману про добу козацтва (60-90 рр. ХХст.) [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Буда Володимир Андрійович ; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. - Тернопіль, 1998. - 175 с.
3. Голобородько К.Ю. Ідіостиль Олександра Олеса: лінгвокогнітивна інтерпретація : [монографія] / Костянтин Голобородько. – Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2010, 527, [1] с.
4. 4. Городиловська Г. П. Елементи наукового та публіцистичного стилів в історичних творах Романа Іванчука [Текст] : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Городиловська Галина Петрівна ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Л., 2008. - 253 с.
5. Іванчук Р. Хресна проща / Р. Іванчук. – Харків : ТОВ «Будинок друку», 2012. – 284с.
6. Іванчук Р. Щоб здобути незалежність, мусимо пройти Хресну прощу [Електронний ресурс] // «Високий замок». – № 210 (4834) від 09.11.2012. – Режим доступу: <http://archive.wz.lviv.ua/articles/94240>
7. Кузнєцова Юлія Меч проти мислі [Електронний ресурс] // «Друг читача» від 26.01.2012. – Режим доступу: http://vsiknygu.net.ua/shcho_rochyataty/16518.
8. Лященко О.В. Фразеологічна експлікація концепту «жінка» в українській та російській мовах // Український смисл. – 2012. – № 2. – С 98-104 [Збірник Наукових праць за редакцією д-ра філол.наук,проф.А.М. Поповського дніпропетровськ].
9. Сукаленко Т.М. Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові [Текст] : [монографія] / Т. М. Сукаленко ; НАН України, Ін-т укр. мови. - К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. - 240 с.
10. 10. Хом'як О.І. Лінгвостилістика української прози 60-90-х років ХХ ст. (на матеріалі творчості В.Дрозда, Р.Іванчука, Вал.Шевчука) [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Хом'як Оксана Іванівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут філології. - К., 2004. - 206 с.

Писаренко Е. Вербализация женских образов в художественной плоскости произведения Р. Иваничука «Хресна проща».

Статья посвящена когнитивному подходу к изучению творчества Р. Иваничука современного периода. В исследовании проанализировано средства вербализации женских персонажей как часть общего языкового образа человека в исторической романистике указанного автора, а также языковое выражение лексико-семантического наполнения физической и ментальной характеристики лиц женского пола. Рассмотрены основные типологические особенности феминных образов в связи с лексическими средствами их экспликации, определены корреляционные отношения между портретными характеристиками и их отражением в мировосприятии носителя соответствующей ментальности. Обращено внимание на соответствие языковых женских образов идеалам эпохи. Проанализировано функцию ключевых дистрибутивов для обозначения характеров при создании образов и определении статуса героев. Раскрыто влияние ментальных особенностей украинской нации на создание характеров и отражение определяющих черт в изображении внешних и внутренних особенностей феминных персонажей.

Ключевые слова: языковой образ, женщина, художественно-языковое наполнение, авторские характеристики, Роман Иваничук

Pysarenko K. Verbalization of Feminine Images in the R. Ivanychuk's Novel "Godmother Pilgrimage".

The article is devoted to the cognitive approach to the study of R. Ivanychuk's creativity of modern period. The research is analyzed the verbalization of female characters as part of general human image in the historical novels of these authors, as well as linguistic expression lexical-semantic content of the physical and mental characteristics of females. The basic typological features feminine images are analyzed due to their lexical means of explication, the correlation between portrait features and their reflection in the worldview of carrier mentality is defined. The author pay attention to the conformity of the lingual female characters to the ideals and standards of the depicted era. The function of key distribution to describe the characters in the image creation and determining the status of heroes is also analyzed. The impact of mental peculiarities of the Ukrainian nation on character creation and reflection of the defining features of the depiction of external and internal signs of feminine characters are revealed

Key words: language image, woman, artistic and linguistic content, author's characteristics, Roman Ivanychuk

Вікторія Тесля
(Черкаси)

УДК 811.112.2'373.47

ЕМОТИВНІ ВИГУКИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ І ПОЧУТТІВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено вивченню емотивних вигуків у сучасній німецькій мові. Звернення до цієї тематики видається плідним для розкриття вербалізації емоцій і почуттів людини за допомогою досліджуваних лексичних одиниць. Емоції й почуття в мові передають емотиви: іменники, дієслова, прикметники та прислівники. Однак вираження емоцій для названих частин мови є вторинною функцією. Передавання емоцій у чистому вигляді притаманне вигукам, які є зрозумілими всім носіям мови. Мовець, виражаючи емоцію, вказує на ставлення до предмета мовлення й впливає на емоції і почуття слухача. Емотивні вигуки відображають різні психічні стани. Більшість цих вигуків є багатозначними. Їхня семантика розкривається за допомогою певної мовленнєвої ситуації або контексту, тобто один вигук може містити кілька сем, часто навіть протилежних. Ці особливості слід урахувувати під час розподілу вигуків на семантичні групи. Так, емотивні вигуки класифіковано на ті, що передають: 1) позитивні емоційні реакції – ніжність, радість, полегшення, захоплення; 2) негативні емоційні стани – біль, нарікання, печаль, сум, страх, огиду; 3) амбівалентні – здивування, байдужість, співчуття; 4) невизначені – сумнів, недовіру.

Ключові слова: емоції, емотиви, емотивні вигуки, семантика, семантичні групи, позитивні, негативні, амбівалентні, невизначені емоційні стани.

Постановка проблеми. Антропоцентричне спрямуванням сучасної лінгвістики на вивчення взаємозв'язків мови з емоційною сферою людини й потреба глибшого вивчення проблем вербалізації емоцій та почуттів людини зумовлюють це дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вигуки вивчалися із семантико-граматичної, функціональної (В. В. Виноградов), семантичної (О. І. Германович) і структурної (В. Т. Косов)